

VČELKA

časopis pre školskú mládež.

Ročník III.

Turč. Sv. Martin, 15. októbra 1881.

Číslo 10.

Zo starých časov.

3. Mlyny.

Súvis vecí požadoval by síce, aby na tomto mieste pohovorili sme si o prvom pečení chleba. No o predmete tomto bolo vo „Včelke“ už raz a síce na tolko zovrubne písané, že za zbytočné držím šíriť ešte raz o tom slovo. Odkazujem tedy mladistvého čitateľa k opätnému pozornému prečítaniu otázneho článku,*) na ktorý napriadam rozpravu svoju o mlynoch.

Chlieb jiedávali už aj ľudia starého veku; ale i ten najpodarenejší a najlepši chlebič starých, nedal sa porovnať s naším terajším. Príčina tohoto bola tá, že po celý starý vek zostalo mletie zrna na múku najvyšš nedokonalé, lebo roztierali ho len medzi dvoma kameňmi, tak asi ako keď sa trie barva, alebo i len roztíkali ho kamenom, aj tvrdým drevom; že národy toho veku nelúčili múku od otrúb a tým menej vedeli rozdeľovať múku podľa jemnosti. Výdobyток tento čakal na pozdejšiu dobu.

Mlyny, lepšie mlynce, boly síce už dávno známe; v knihách starozákonných zpomínajú sa dosť často. Tak v 4. knihe Mojžišovej kap. 11, v. 8 čítame: že vychádzaval ľud a sbieral mannu a mlel ju žernovy (mlynskými kameňmi), a smažil na panvici, alebo koláče podpopolné robil z nej. A zpomínajú sa mlyny aj na iných miestach Písma Svätého. Ale celé umenie starých židov obmedzovalo sa len na to, že na spodnom väčšom a pevne stojacom kameni otáčali druhý menší, a tak medzi ne nasýpané zrno rozmlielali. Boly to všetko malé ručné mlynce, a múka

*) Viď „Včelka“ roč. II. č. 10, str. 153.

z nich poslá nanajvýš nedokonalá, napriek tomu, že pracovalo sa na nich tak ťažko, že len najpodlejší a najopovrhovanejší otroci k jích krúteniu či ťahaníu, upotrebovaní bývali. Tak na pr. *Samson* odvedený skrze Filištinských do Gazy, sviazaný dvoma refazy železnými, mlel v dome väzňov (vo väzení. Kn. Súdčov 16, 21. Okrem toho viď 2 Mojž. 11, 5). A o gréckom kráľovi *Odyseusevi*, ktorý žil pred 3000 rokmi, hovorí sa, že 12 žien každodenne mlelo preňho pšenicu a jačmeň. Pozdejšie upotrebované bývaly ku ťahaníu mlynov tých kone.

Tolko dalo by sa povedať o prvých mlynoch.

Prejdúc na *mlyny vodné*, vstupujeme na pôdu novšiu a zasahujeme až i do najnovšej doby. — Prvé vodné mlyny nachodíme totiž len za časov Krista Pána. Zaiste veľký výdobytok to bol, že voda upotrebená bola za rušajúcu silu, lebo teraz pri väčšej sile i stroj mohol byť složitejší a výrobok dokonalejší.

Ešte novšie než vodné sú *mlyny vetrné*, stávajú na vrchoch alebo aj na rozsiahlych rovinách, kde vietor býva dosť stály. V Europe sú sotva 800 rokov známe.

Okrem týchto sú, čo do pohybovacej sily, ešte i *mlyny parné*, preto tak zvané, že ženú sa parným strojom. Tieto sú nové.

Že mlyny nestály naraz tak zdokonalené ako sú dnes, rozumie sa; lebo všetko len časom; chybami sa kráča k známosti a opravou k dokonalosti. Svet kráča; a čo týče sa mlynárstva, tu menovite môžeme povedať, že urobený je pokrok veľký. V poslednom čase povstaly mlyny takzvané *amerikánske* a *valcové*. Amerikánske mlyny líša sa od obyčajných len o mnoho dôkladnejším upravením tak, že tou istou silou pohybovacou docieli sa mnoho väčší účinok. Celý kolostroj týchto je zo železa. — Mlyny valcové majú miesto kameňov niekoľko valcov, ktoré rozmielajú obylie nie mrvením či strihaním, ako robia to kamene, ale mliaždením. Valce tie sú ocelové a hladké alebo zúbkované. Prednosť týchto zaleží v tom, že sa múka mletím nezohreje a že dávajú suchšiu múku, lebo netreba obilie kropiť. Posiaľ sú ale málo rozšírené!

Trestná pravota líšky.

Dľa Starého zpracoval A. Bielek.

(Dokončenie.)

Líška: Keď by som nevedela, že som v súdnej sieni, zdalo by sa mi, že som na večierkoch v krásomnej besede. Tomuto páňovi chýba len trochu chudšie telo a okuliare, aby bol poetom. Musí sa mu dať, že vie znamenite a zaujímavo prednášať. Čo sa dotýka tvrdenia, žeby som

bola napadla srnu a jej mladé, to stojí, no ja som si len žartík chcela urobiť s tým teliatkom; ostatne sama srna žiadnej žaloby proti mne nepodala a tak o tomto slova šíriť nemusím. Druhé čo zpomenuť, mne na chválu slúži a tak aj o tomto pomlčím.

Predseda: Ponevác nehlási sa viacej svedkov, prosíme p. štátneho zástupcu, aby objasnil stanovisko svoje.

Štátny zástupca: Aby moje náhlady v tým úplnejších ťahoch podané boli, prejdem najprv na opis samej podoby obžalovaného.

Líška je postavou zrostu stredného, i telesnými i duševnými vlastnosťami ďaleko predčí príbuzných svojích.

Hlava jej je pomerne k telu súmerná, čelo má vypuklé, hladké; uši sú stredné, náležite priostrené. Nos jej je tenký a podá úplný vzor dokonalého šibala. Starodávne príslovie, že oko je zrkadlom duše, nikde sa v tolkej miere nestelesňuje než u líšky. Tieto ležia trochu priečno v jamkách očných a človek všetko v nich vidí čo len chce. Jedovatozelenkavá farba prezradzuje divokosť, faľš a odvahu. Jeho blesk je odznakom lúpežného pudu a blesky, ktoré hádže v čas nebezpečia, vnikajú do kostí, čo ústip jedovateho hada. Krk má krátky, podobne tiež chrbát. Zadná časť tela končí sa s nádherným chvostom. Tento používa líška čo zbraň, kormidlo, v čas sladkej leni ale i za vejár. Nohy sú svalovité, pružné, rýchle. Barva kožucha je rudočervená, na bruchu belavá.

Držanie celého tela je graciosne, švižné, panské; pohyby údov hladké, nenúcené a ľahko poznať, že líška je vybíjaný švihák, ktorého hlava je plná chytrosti, prešibalosti a vnímavosti. Jej pamäť je výborná, myseľ stála, vôľa odvážlivá, vytrvalá a trpezlivá. Vábivý stav vecí a prajné polozenie nikto nevie tak výhodno vykoristiť ako ona, a len tomu má čo ďakovať, že napriek všestrannému prenasledovaniu doposiaľ vykorená nenie.

Líška zdržuje sa v našich lesoch medzi skaliskami alebo pod mohutnými pňami v brlohoch, ktoré majú každý po 10—15 vchodov. Bydlo si sama nerada robí, najradšie je, keď môže zaujať obydlie niektorej svojej rodiny, alebo bydlie jazveca. Spoločnosť nemiluje a i jednotlivé párky zdržujú sa viac odlúčené. Miluje veľmi teplo a rada sa opeká za páľčivých dňov na slnku. Občas prší, vetra a v zime leží ustavične v brlohu a len vtedy vyjde von, keď ju donúti k tomu hlad. Na lov vychádza za súmraku, no nezavrhuje tiež úsvitu ranného. Obetou býva jej všetko, čo môže len zmôcť; niekedy sledí i za vtákmi, za hniezdami, no zvláštnou lahôdkou jej je domáci hyd a zajac mladých. Pri lovení napáda úkladom, podvedne. Plúži sa s najväčšou opaterou ku koristi; volí príšerné cesty cez ráždie a trávu, aby tým pohodlnejšie došla k cieľu, a vie použiť všetko k svojmu prospechu a podriať mu i tú najmenšiu okolnosť.

Po 60 dňoch vrhá mladé od 3—9, ktoré vychováva s veľkou opaterou a nosí jím do brlohu žrať. Prinesie niekedy i živé menšie zvery, aby mladé vyučovali sa v dusení. Zvlášte v tomto čase je pre všetkú zver nebezpečnou.

Po tomto krátkom objasnení slávny súd vidí, že je líška tým nebezpečnejším dravec, čím vynikajúcejšími schopnosťami predčí svojich súdruhov, a preto človekovi musí v záujme stáť, aby sa k jeho vyníčeniu všemožne pričinil. Preto navrhujem, aby bol prísne potrestaný za škodu týmto pánom učenú, aby uznal sa jednohlasne za vinného a dľa toho sa i posúdil.

Predseda: Teraz nasleduje p. zástupca obžalovaného.

Jedon z porotcov: Prosím pána predsedu, pretože je v sieni veľmi sparno, aby dal otvoriť okno.

Predseda: Stane sa. Pán zástupca, ráčte započat!

Dr. Zohybák: Slávny súd! Pred Vami stojí obžalovaný, ktorý, keď by bol spáchal všetko to, čo o ňom títo pánovia pohovorili; keď by bol takého života, jako to p. štátny zástupca vylíčil: bol by jedon z tých, pre ktorých žiaden trest není primálny. Z tejto príčiny chopím sa slova, abych tvrdenie týchto pánov vyvrátil a dokázal, že môj klient je nevinný.

Líška — ako Vám pánovia známo — je dravec; už od prírody je nadaná ostrými zubami a krútymi drápmi a tak chtiac nechtiac odkázaná je na mäso. Jestli sa chce udržať, musí si hľadať živnosť svojím spôsobom t. j. musí sa v hlade utiekať k zajacom a inšej zverine. Hovorím pánovia, že musí, lebo to každý uzná, že nemôže ísť do hostinca a rozkázať si tam riadny obed (na gallerii smiech — predseda cengá), lebo ponajprv nemá peňazí a po druhé nesmie sa tam ukázať. Keď by mala vnútornosti ovčie, nuž by sa ticho pásala a dávala by ľuďom mlieko a mala by o mnoho lepšie postavenie, než v tomto neistom a nebezpečnom plnom živote. Že tu i tam opáli niektorú húsku, kačku, to není tak veľký hriech; vynahradí škodu túto tisícraz kynžením myší, syslov a podobného nešvaru.

A keď vezmeme vec prísno hore, tak nech povedia mi p. žalobníci, že na základe ktorého zákonného článku má človek výlučné právo na zajacov, na srny, a na druhú zverinu; s mojim vedomím podobného zákona niet a následkom toho nemôže byť ani trestu.

A človek koľko znivočí zveriny! Celé spusty úbohej divočiny padajú v obeť nenasítnosti ľudskej a líška, keď raz — dva za rok príjde ku kúsku mäsa, tu hneď bije sa na poplach a začne sa volanie do zbroja na všetkých stranách. A prečo? pretože líška si chcela zahnať hlad t. j. urobiť to, čo človek každodenne 3—4 razy robí. Páni porotcovia, kde tu spravodlivosť? Není-li to zrejmé trýznenie zvierat? není to hnusné, opovrzenia hodné barbarstvo?